

Sosiaali- ja terveysministeriö
Sanna Pekkarinen
kirjaamo@stm.fi
sanna.pekkariinen@stm.fi

Lausuntopyyntönnö 20.9.2017, asianumero STM/3629/2017

Hallituksen esitysluonnos laiksi yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta

Esitysluonnoksessa ehdotetaan muutettavaksi yleisestä asumistuesta annettua lakia. Luonnoksen mukaan yleisessä asumistuessa otettaisiin käyttöön erillinen enimmäisasumismeno asunnon osan asumismenolle. Lisäksi voimassa olevat enimmäisasumismenot sidottaisiin vuokraindexin sijasta elinkustannusindeksiin ja enimmäisasumismenoja korotettaisiin elinkustannusindeksin muutosta vastaavasti vuoden 2019 alusta. Vuonna 2018 sovellettaisiin vielä vuoden 2017 enimmäisasumismenoja. Lisäksi asumistuen tarkistamista tulojen muuttuessa ja tarkistamisen ajankohtaa täsmennettäisiin joiltain osin nykyistä soveltamiskäytäntöä vastaavaksi.

Esitysluonnos perustuu valtion vuoden 2018 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Laki olisi tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2018.

Suomen Kuntaliitto lausuu esitysluonnoksesta seuraavaa:

Alun perin asumistukeen tehtäviä muutoksia ehdotti Juha Sipilän hallituksen asettama kannustinloukkutyöryhmä. Ryhmä ehdotti asuntokohtaisten neliövuokratottojen palauttamista asumistukijärjestelmään vuokrien nousun hillitsemiseksi ja työn kannustavuuden parantamiseksi. Em. ehdotuksesta päätettiin kuitenkin luopua syksyn budjettiriihessä ja ryhmän ehdotusten mukainen säästö toteutetaan osa-asunnon enimmäisasumismenojen asettamisella sekä sitomalla yleinen asumistuki elinkustannusindeksiin aiemman vuokraindexin sijaan. Vuokra-asunnon osan enimmäisasumismeno olisi 80 prosenttia koko asunnolle vahvistetusta enimmäisasumismenosta.

Esitysluonnoksen mukaan yleisen asumistuen menot ovat kasvaneet vuosina 2015 ja 2016 340 miljoonaa euroa tuensaajaruokakuntien kasvun ollessa samana aikana yli 60 000 ruokakuntaa. Nousu selittyy vuokratason jatkuvan nousun lisäksi vuonna 2015 toteutetusta alun perin SATA-komitean ehdottamien yleisen asumistuen muutosten toteuttamisesta sekä kasvaneesta työttömyydestä. Asumistuen menot ovat kasvaneet voimakkaasti siitä huolimatta, että hyväksyttävissä enimmäisasumismenoja ei ole viime vuosina korotettu. Myös vuokrataso on tästä huolimatta jatkanut nousua. Opiskelijoiden siirtyminen yleisen asumistuen piiriin ei vielä näy kustannusten nousussa.

Suomen Kuntaliitto suhtautuu yleisesti ottaen positiivisesti julkisen talouden kustannuksien hillitsemiseen tähtääviin toimiin. Toisaalta jatkuvat, osin tuensaajien taloudelliseen asemaan kertautuen vaikuttavat ja taloudellista epävarmuutta lisäävät muutokset heikentävät koko etuusjärjestelmän uskottavuutta ja estävät tukijärjestelmän ongelmakohtien selvittämistä tai jo tehtyjen muutosten vaikutusten arviointia.

Lisäksi Kuntaliitto paheksuu sellaisten säästöjen tekemistä, jotka ohjaavat yhä useamman henkilön tai kotitalouden hakemaan toimeentulotukea. Etuusjärjestelmää ja siihen tehtäviä muutoksia tulisia arvioida kokonaisuutena ja tehdä mahdollisimman pitkälti sellaisia ratkaisuja, jotka ehkäisevät toimeentulotuen varaan joutumista, eivätkä päinvastoin lisää viimesijaisen tuen tarvetta ja kustannuksia, kuten tämänkin muutosesityksen seurauksena tulee tapahtumaan.

Monien tutkimusten ja selvitysten mukaan toimeentulokiriippuvuuden lisääminen heikentää entisestään työn tekemisen kannustavuutta. Samalla myös köyhyys lisääntyy.

Sinänsä nyt toteutettavaksi ehdotettua osa-asunnon enimmäisasumismenon asettamista Kuntaliitto pitää parempana vaihtoehtona kuin muita esitysluonnoksessa esitettyjä vaihtoehtoja. Toisaalta on huolestuttavaa, että muutos kohdistuu erityisesti opiskelijoihin, joita yhteisöasuminen yleisimmin koskee ja joiden siirtyminen yleiseen asumistukeen on vasta tapahtunut ilman että muutoksen vaikutuksista on tietoa. Nyt ehdotettu osa-asunnon enimmäisasumismeno voi ohjata opiskelijoita asumaan vielä arvioituakin ja mahdollisesti jo toteutunutta yleisemmin kalliimmissa asumisvaihtoehdoissa, koska niihin saatava tukitaso on korkeampi.

Opiskelijoiden käyttäytymisen muutokset voivat myös heikentää kaikkein heikoimmassa asemassa vuokra-asuntomarkkinoilla olevien yksinäisten asunnonhakijoiden asemaa erityisesti suurissa opiskelijakaupungeissa. Opiskelijat ovat vuokra-asuntomarkkinoilla usein paremmassa asemassa kuin esimerkiksi työttömät asunnonhakijat ja jos he siirtyvät opiskelija-asunnon sijaan hakemaan asuntoa avoimilta vuokramarkkinoilta, on tällä väistämättä vaikutusta muiden asunnontarvitsijoiden tilanteeseen.

Osa-asunnon enimmäisasumismeno ehdotetaan otettavaksi käyttöön myös alle 20 m² asunnoissa. Tällä muutoksella on vaikutuksia erityisesti suurissa kaupungeissa, kuten Helsingissä, jossa vanhassa asuntokannassa on runsaasti em. kokoisia pieniä vuokra-asuntoja. Juuri näissä kaupungeissa pienistä asunnoista on eniten pulaa ja muutoksen vaikutukset valunnevat eniten toimeentulotukeen. Erillisen enimmäisasumismenon asettaminen näihin asuntoihin on yhdenvertaisuuden näkökulmasta myös ongelmallista, koska em. henkilöt kuitenkin huolehtivat kaikista muista elinkustannuksistaan (esim. sähkö, vakuutus jne.) yksin, eikä heillä välttämättä ole muuta asumisvaihtoehtoa tarjolla.

Kokonaisuutena osa-asunnon asumistuen tasoon kohdistuvat muutokset kohdistuvat erityisesti yksin eläviin vuokralaisiin. Heidän taloudellisen asemansa heikentäminen taas todennäköisesti vaikuttaa kaikkein eniten toimeentulotuen tarpeen kasvuun, koska kaikista toimeentulotuen saajakotitalouksista lähes ¾ on yhden hengen kotitalouksia.

Kaikkineen viime vuosien perusturvaan tehdyt säästöt ovat myös kohdistuneet kaikkein kipeimmin tähän samaan kohderyhmään, heikentäen heidän taloudellista selviytymistään ja lisäten toimeentulokiriippuvuutta. Elinkustannusindeksiin sitominen taas kohdistuu tasaisemmin koko tuensaajien kohdejoukkoon, mistä syystä sitä voi ehdotetuista muutoksista pitää yhdenvertaisempänä ja oikeudenmukaisempänä muutoksena.

Kuntaliitto kuitenkin huomauttaa, että yleisen asumistuen enimmäisasumismenot erityisesti suuremmissa kaupungeissa ovat jo nyt jääneet erittäin merkittävästi jälkeen tosiasiallisten vuokrien tasosta ja niiden nousutahdista. Todennäköisesti näillä alueilla myös kustannusten valuminen osaksi toimeentulotukea on suurempaa kuin sellaisilla alueilla, joissa kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja on saatavilla paremmin.

Ehdotuksen taloudelliset vaikutukset

Esitysluonnoksen taloudellisten vaikutusten arvioinnin mukaan enimmäisasumismenojen koroittamatta jättäminen vuonna 2018 ja enimmäisasumismenojen sitominen elinkustannusindeksiin alentaisi asumistukimenoja vuonna 2018 arviolta 24 miljoonalla eurolla ja vuositasolla 40 miljoonalla eurolla sillä oletuksella, että vuokrien nousu on 3 prosenttia. Toimeentulotukimenot lisääntyisivät vuonna 2018 noin 10 miljoonalla eurolla ja vuositasolla 16 miljoonalla eurolla. Valtion talouden kokonaissäästö olisi siten vuonna 2018 14 miljoonaa euroa ja vuositasolla 24 miljoonaa euroa.

Erillinen osa-asunnon enimmäisasumismeno alentaisi luonnoksen mukaan asumistukimenoja vuonna 2018 noin 4 miljoonalla eurolla ja vuositasolla 6,7 miljoonalla eurolla. Toimeentulotukimenot lisääntyisivät arviolta vuonna 2018 arviolta 1,6 miljoonalla eurolla ja vuositasolla 2,7 miljoonaa eurolla. Kokonaissäästö olisi siten vuonna 2018 noin 2,4 miljoonaa euroa ja vuositasolla noin 4 miljoonaa euroa.

Esitysluonnoksen mukaan esitetyt muutokset alentaisivat siis asumistuen menoja 28 miljoonalla eurolla vuonna 2018 ja vuositasolla 46,7 miljoonalla eurolla. Toimeentulotukimenot lisääntyisivät 11,6 miljoonalla eurolla vuonna 2018 ja vuositasolla 20 miljoonalla eurolla. Valtion talouden koko-naissäästö olisi siten 16,7 miljoonaa euroa vuonna 2018 ja vuositasolla 28 miljoonaa euroa.

Kuntaliitto huomauttaa, että taloudellisissa arvioissa esitetyt luvut ovat toimeentulotuen kustannusten osalta virheelliset ja ne tulisi korjata ennen esityksen antamista Eduskunnalle. Kunnat vastaavat noin puolesta toimeentulotukeen kohdistuvista menolisäyksistä. Tästä syystä valtiolle muutoksesta koituvat säästöt ovat suuremmat kuin ehdotuksessa esitetyt, mutta toisaalta kunnille koituu lisäkustannuksia, joita luonnoksessa ei ole mainittu lainkaan.

Lisäksi olisi suotavaa, että taloudellisissa vaikutusarvioissa mainittaisiin, millä perusteella esitetyt luvut on arvioitu. Kuntaliitto toteaa, että olisi asianmukaista, että kaikissa sellaisissa esityksissä, jossa siirretään ensisijaisen perusturvajärjestelmän kustannuksia toimeentulotukeen, arvioitaisiin, minkä verran muutokset mahdollisesti lisäävät kokonaan uusien toimeentulotuen saajien/hakijoiden määrää. Nyt tämän arviointi puuttuu kaikista em. kaltaisista ehdotuksista, mikä heikentää mahdollisuuksia kokonaisvaikutusten arviointiin.

Kuntaliitto toteaa myös, että Kela-siirron jälkeen todennäköisesti huomattavasti aiempaa suurempi osa esim. asumistukeen tehtävistä enimmäisasumismenoihin kohdistuvista tiukennuksista tulee valumaan osaksi toimeentulotuen kustannuksia (aiemmin n. 40 %). Tämä johtuu sekä ns. toimeentulotuen alikäytön poistumasta, että siitä että Kelan kohtuullisten asumiskustannusten taso on kaikkien nähtävissä Kelan internetsivuilla. Näin ollen asumistukeen tehdyillä muutoksilla on todennäköisesti entistä pienempi vaikutus tosiasialliseen vuokratasoon, koska toimeentulotuki joka tapauksessa kompensoi henkilön vuokran yleensä täysimääräisesti, mikäli muuta kohtuuhintaisempaa asumisvaihtoehtoa ei henkilön asuinpaikkakunnalla ole tarjolla.

Muilta osin Kuntaliitolla ei ole esitysluonnoksen muutosehdotuksiin huomautettavaa.

SUOMEN KUNTALIITTO

Tarja Myllärinen
johtaja, sosiaali- ja terveysasiat

Sami Uotinen
johtava lakimies